

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆՅԱՆ ՕՏԱՐ ԵՎ ՀԱՅ ՀՅՈՒՐԵՐԻ ԱԶԲԵՐՈՎ

Դեռ վաղ հասակից, երբ կարգացած գեր-
բերի ազդեցության տակ Հայաստանը պատ-
կերացնում էի որպես մի հեռավոր հեքիա-
թային երկիր, ես երազում էի այցելել Հա-
յաստան:

Այսօրվա հայ իրականությունը, ինչպես
մենք համոզվեցինք, հեքիաթից այնքան էլ
հեռու չէ: Արդյոք հեքիաթային չէ՞ այն, որ
Հայաստանը կարճ ժամանակում դարձել է
մի ծաղկուն պարտեզ՝ իր բերքառատ խաղո-
ղի այգիներով, դարձել է զարգացած ինդուս-
տրիայի և կուլտուրայի երկիր: Այդ մասին
համոզիչ կերպով պատմում է ձեր ռեսպուբ-
լիկայի ժողովրդական տնտեսության և կուլ-
տուրայի նվաճումների ցուցահանդեսը, որ-
տեղ մյուս հետաքրքիր էքսպոնատների թվում
մենք տեսանք նաև էլեկտրական մեքենաներ,
որ Հայաստանը ուղարկում է Վիետնամ:

ՆՐՈՒՆ ՔԱՆ ԹՈՒՆ

Վիետնամի կուլտուրայի գործիչների
պատվիրակության ղեկավար, ՎԴԲ-ի
լուսավորության մինիստրի տեղակալ

Սովետական Միություն վեց տարի առաջ
իմ գալու օրվանից ի վեր ես ցանկանում էի
այցելել Հայաստան: Եվ, վերջապես, դա տե-
ղի ունեցավ: Ես շատ ուրախ եմ, որ հնարա-
վորություն ունեցա գալու Հայաստան: Ինձ
հիացրեց ու զարմանք պատճառեց արդյու-
նաբերության ու գյուղատնտեսության բնա-
գավառում ռեսպուբլիկայի ձեռք բերած ա-
ռաջադիմությունը: Մենք Հնդկաստանում օգ-
տվում ենք ձեր պարզացած արդյունաբերու-
թյունից: Մենք ներմուծում ենք Հայաստանի
գործարաններում պատրաստած գեներատոր-
ներ, տրանսֆորմատորներ և այլ մեքենա-
ներ:

Երևան քաղաքը, ինչպես տեսա, օրավուր
ավելի ու ավելի գեղեցիկ է դառնում:

Մեզ ամենից շատ հիացրեց այն սերն ու
հողատարությունը, որոնցով հայ ժողովուր-

դը շրջապատել է իր կուլտուրական հին ժա-
ռանգությունը, ինչպես նաև նրա ազգային
հպարտության զգացմունքը, իր հին տրա-
դիցիաների հանդեպ:

Հնդիկները շատ բան գիտեն Հայաստանի
մասին: Հայերը հարգանք ու սեր են վայե-
լում այնպիսի քաղաքներում, ինչպիսիք են
Կալկաթան, Բոմբեյը և Մադրասը:

Կ. Պ. Շ. ՄԵՆՈՆ

ՍՍՌՄ-ում Հնդկաստանի
ռեսպուբլիկայի ղեկավար

Ես երկրորդ անգամ է, ինչ գտնվում եմ Սո-
վետական Հայաստանում և Երևանում: Առա-
ջին անգամ ես Երևան եկա 1935 թվականին:
Այդ թվականին էլ ծանոթացա հայ մեծ բա-
նաստեղծ Եղիշե Չարենցի հետ:

Ես եղել եմ աշխարհի բազմաթիվ մեծ ու
փոքր քաղաքներում և հաստատապես կարող
եմ պնդել, որ ոչ մի քաղաք բնանհինգ տար-
վա ընթացքում այնքան չի փոխվել և գեղեցի-
կացել, որքան Երևանը: Պայծառ և անուշ քա-
ղաք է Երևանը, քաղցր է Հայաստանի արևը,
իսկ մեր հայերը շնորհալի են և աշխատա-
սիր:

Ես շատ սիրեցի մեր մանուկներին, նրանք
շատ են առողջ և գեղեցիկ: Նրանք մեր ապա-
գան են, մեր վաղվա օրը, նրանք են, որ վաղը
երկիր պիտի ղեկավարեն և գեղեցիկ գրքեր
գրեն:

Ես հեռանում եմ Հայաստանից հոգով և
մտքով բարձրացած և հարստացած: Այստեղ
ևս տեսա հին, սակավաթիվ բարեկամներ,
բայց ձեռք բերի նոր բազմաթիվ բարեկամ-
ներ:

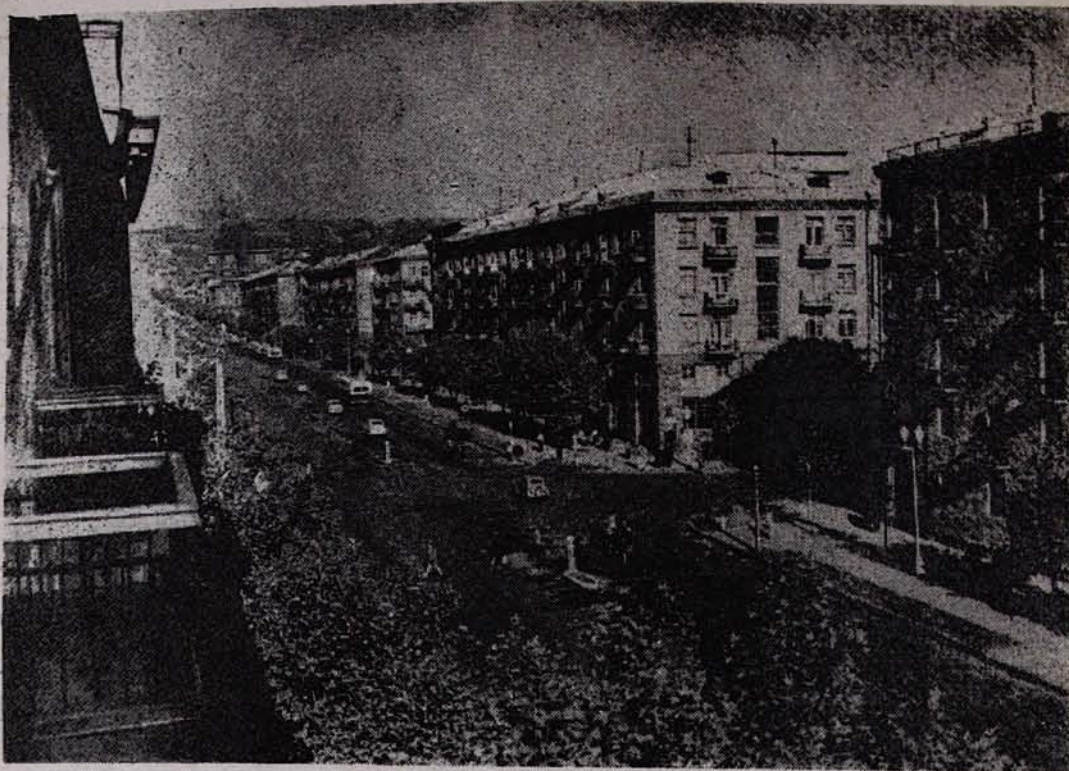
Ես եղա Մատենադարանում: Դա իր ար-
ժեքով և նշանակությամբ կարող է պատիվ
բերել ոչ միայն Հայաստանին: Ես եղա Սուն-
դուկյանի անվան թատրոնում և տեսա «Պաղ-
տասար աղբար»-ը: Պիտի ասեմ, որ այս
ներկայացումը աշխարհի լավագույն ներկա-
յացումներից մեկն է:

Երեկ ես պատիվ ունեցա այցելելու մի մարդու, որը մեծ համբավ ունի աշխարհում: Դա Վիկտոր Համբարձումյանն է: Այդպիսի մարդիկ տիեզերքի չափ մեծացրել են փոքրիկ Հայաստանը: Դա մեծ, շատ մեծ ուրախություն է ինձ համար:

Զարմանում եմ Ձեր առաջադիմությամբ: Ինձ համար հպարտություն է զգալ, թե ինչ ուժեր կան այստեղ Հայաստանում: Հիանում եմ մեր ինտելիգենցիան տեսնելով, զարմա-

րվարդի, Վան-Գոյենի, Լեոպոլդ Ռոբերի գործերը): Պատկերասրահում ինձ համար չափազանց հաճելի նորություններ էին Հակոբ Հովնաթանյանի և Ստեփան Ներսիսյանի գործերը, որոնք ըստ իս, կարող են տեղ ունենալ ուզածդ թանգարանում:

Մինչև Հայաստան գալս ինձ թվում էր, թե հայ արվեստի հետ ես շատ քիչ ընդհանուր բան ունեմ, հատկապես շունեմ իմ նախորդ անալոգը: Բայց, ես տեսա Ներսիսյանի

ՍՏԱԼԻՆԻ ՊՈԴՈՏԱՆ ԵՐԵՎԱՆՈՒՄ

նում եմ ձեր առաջադիմությամբ: Եթե սա եղել է քսանհինգ տարում, ապա ի՞նչ կլինի հիսուն տարի հետո:

ՎԻԼՅԱՄ ՍԱՐՈՅԱՆ
Ամերիկացի գրող

Քիչ չեմ կարդացել Սովետական Հայաստանի մասին, բայց այն, ինչ այստեղ տեսա, գերազանցեց իմ բոլոր ակնկալիքները: Հիացած եմ Հայաստանի բնությամբ, կոթողներով, արվեստներով: Այստեղ նկարիչների մի հզոր ջոկատ կա հուշակավոր վարպետ Մարտիրոս Սարյանի գլխավորությամբ: Հիացած եմ Հայաստանի Պետական պատկերասրահով, այնտեղ քիչ չեն արվեստի իսկական գլուխ-գործոցները (հիանալի են, օրինակ,

«Խնջույք Քուռի ափին» թարմությամբ շնչող, սքանչելի երփնագրված աշխատանքը, համոզվեցի, որ հայ արվեստում էլ ես ունեմ իմ նախորդը և այդ ընդհանրությունը, իհարկե, անմիջական կապ է ստեղծում իմ և հարազատ ժողովրդիս արվեստի միջև:

Այդ բոլորով հանդերձ, Հայաստանում ինձ ամենից ավելի հիացնողը Երևանն էր, նոր Երևանը, — բարեհեղին, գեղեցիկ մի մայրաքաղաք: Ոչ միայն հայրենասիրական զգացմունքները, այլ նաև աշխարհ տեսած մարդու զգաստ գիտակցությունը ինձ թելադրում է Երևանի կառույցների մեջ տեսնելու հայ ժողովրդի շինարարական անսպառ եռանդը, ճարտարապետական հանճարը:

Նոր Երևանը իմ ժողովրդի ստեղծագործ հոգու փայլուն արգասիքն է:

ԳՐԻԳՈՐ ՇԻՆԴՅԱՆ

Խալաճայ եկարիչ

Ուզում եմ այնքան բան պատմել, խոսել, սակայն հուզմունքը խանգարում է ինձ: Ձեր երկրում ես տեսա հյուրասեր և սրտաբաց ժողովրդի, որն այնքան ջերմությամբ ու հոգատարությամբ ցուցաբերեց իմ հանդեպ:

Ինչպես ամենուրեք Սովետական Միությունում, այնպես էլ Երևանում՝ ինձ ընդունեցին բարյացակամ ու ջերմ: Ձեռք մոռանա Երևանի հանդիսատեսին, որի վերաբերմունքը չափազանց հաճելի էր: Ձեր մայրաքաղաքը մի հսկայական շինարարական հրապարակ է, ուր տաղանդավոր ու աշխատասեր հայ ժողովուրդը զբաղված է ստեղծարար մի մեծ աշխատանքով: Մեկնելուց առաջ հիշում եմ իմ ամենաջերմ հանդիպումները Արամ Խաչատրյանի, Առնո Բաբաջանյանի հետ, որոնց անունները հայտնի են ամբողջ աշխարհին: Իմ սիրտը ձեռք հետ է, սովետական բարեկամներ, ես սիրեցի ձեզ:

ՎԵՆ ԿԼԱՅԲԵՐՆ

Ամերիկացի դաշնակաճառ

Հայաստանում մեր տեսած հրաշալիքներից մեկը Մատենադարանն էր, հնագույն թանկարժեք ձեռագրերի այդ սքանչելի շտեմարանը: Որպիսի խնամքով ու գուրգուրանքով են պահված այդ ձեռագրերը, որոնք հայ ժողովրդի մեծ կուլտուրայի շմարող վավերագրերն են:

Հայաստանում մարդիկ բարի են, կուլտուրական, հյուրասեր: Ամեն քայլափոխում մենք զգում էինք այդ:

Մենք Հայաստանից հեռանում ենք լավագույն տպավորություններ ստացած և հայ աշխատասեր ժողովրդին ու նրա գրողներին ցանկանում ենք նորանոր հաջողություններ:

ՌՈՄԵՐՈ ԷԼՎԻՈ

ԴԻՅԱՋ ԴԵ ՄՈՐԱՆՍՈ

ՄԱՐԻԱ ԱՆՏՈՆԻԵՍԱ

Պարագվայցի գրողներ

Ես համոզվեցի, որ Հայաստան են այցելում Սկանդինավյան շատ ղեկագլիներ: Այդ փաստի համար կարելի է շատ պատճառներ գտնել: Դրանցից մեկն այն է, որ Հայաստանի արվեստը մեզ ավելի է հայտնի և մենք գնահատում ենք այն: Մյուս պատճառն այն է, որ մենք լավ ծանոթ ենք և հասկանում ենք միջնադարյան ճարտարապետական արվեստի նշանակությունը: Վերջին ժամանակներս մենք համոզվեցինք նաև այն բանում, որ Հայաստանի արվեստը զարգանում է, և իմ խոսքերի հաստատումն են հան-

դիսանում կոմպոզիտոր Խաչատրյանի ստեղծագործությունները, որոնք նվիրել է նա մարդկության:

Բայց Հայաստանը միայն արվեստով չի գրավում մեզ: Մենք ինքներս փոքր ազգերի ներկայացուցիչներ ենք: Եվ մեզ զբաղեցնում է Հայաստանի ճակատագիրը, այն փոքր ազգի, որ երկար ժամանակների ընթացքում դաժանորեն հալածվել է և չի ունեցել հավասար ազգի վիճակ: Բայց, այնուամենայնիվ, այդ ռեսպուբլիկան լիակատար անկախություն է նվաճել և հնարավորություն ստացել պրոգրեսիվ կերպով զարգանալու համար: Հայաստանը գրավում է կուլտուրական և տեխնիկական տեսակետից աշխարհի զարգացած որևէ այլ ազգության հավասար տեղ:

ՅՈՐԱՆ ՇԻՆԴ

Շվեդիացի ժուռնալիստ

«Կյանքի գեղեցկություն»: Մենք քիչ անգամ առիթ ենք ունենում այդպիսի խոսքեր լսել մեզ մոտ՝ Նորվեգիայում: Այն, ինչ որ, ես տեսա Հայաստանում, ինձ համոզեց, որ այնտեղ մարդիկ իսկապես զգում են «Կյանքի գեղեցկությունը...»:

Ես բերկրանքով գիտակցում եմ, որ «Կյանքի գեղեցկությունը» դատարկ խոսք չէ նոր Հայաստանում, այլ հիանալի իրականություն:

ՍԻՐԻ ՍՎԵՐԴՐՈՒՆ ԼՈՒՆԴԵՆ

Նորվեգիացի հասարակական գործիչ

Հայ ժողովուրդը հոգատարությամբ պահպանելով իր հին և ինքնատիպ կուլտուրան, հաջողությամբ զարգացնում է այն, նրան տալով շտեմնված փայլ:

Հայաստանում ինձ ամենից շատ դուր եկավ Սևանի ստորերկրյա հիդրոէլեկտրակայանը: Ինձ վրա հսկայական տպավորություն թողեցին ռեսպուբլիկայի մայրաքաղաքի ճարտարապետական անսամբլները: Ինձ թվում է, որ ժամանակին Երևանը կդառնա աշխարհի գեղեցիկ քաղաքներից մեկը: Ես ինձ Հայաստանի մոտ բարեկամ եմ համարում, ուստի կամենում եմ մի փոքր դիտողություն անել ճարտարապետներին: Ճարտարապետական հին ձևերի հաջող օգտագործումը չպետք է կաշկանդի ռեսպուբլիկայի ճարտարապետներին, նրանք պետք է շարունակ հարստացնեն իրենց ստեղծագործությունը, ավելի համարձակորեն զուգակցեն նորը հնի հետ:

Ես եղբայրական ողջույն եմ հղում Սովետական Հայաստանի գրողներին և ժողովրդին: Խաղաղությունն ու առաջադիմությունը, որ ես բախտ ունեցա տեսնել ու ճանաչել այս

երկրում, երբեք չեն ջնջվի իմ հոշոտություններս:

ՊԱՐԼՈ ՆԵՐՈՒԴԱ
Զիլիցի բանաստեղծ

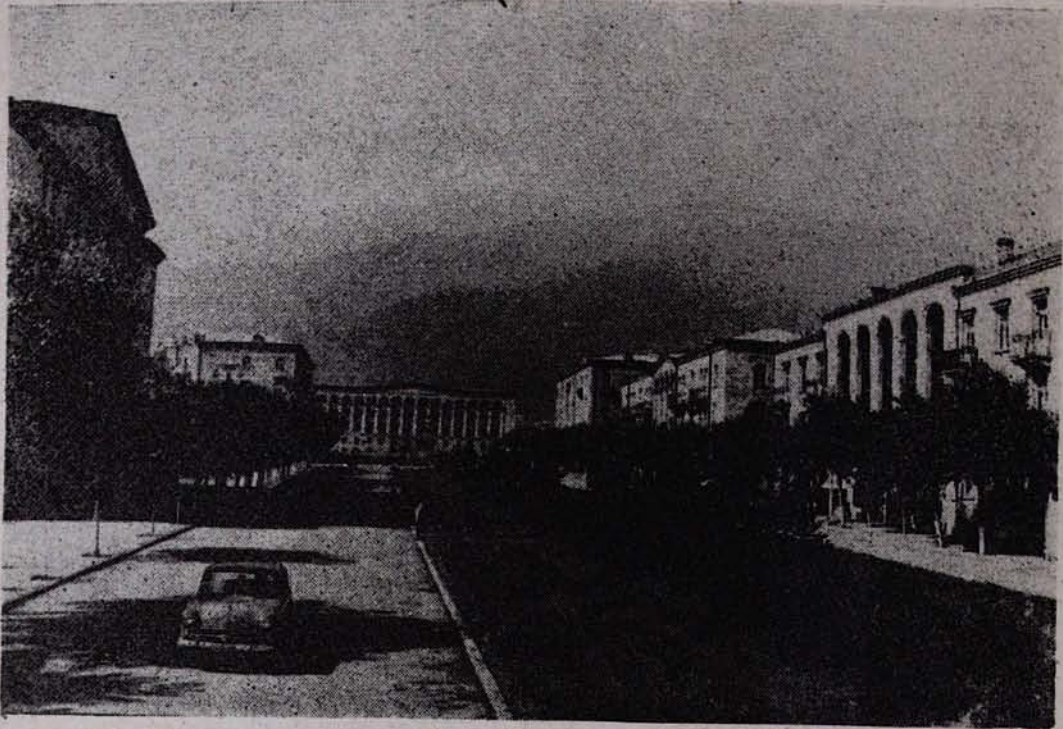
Ինչքան դժվար է մի քանի խոսքով հայտնել իմ տպավորությունները Սովետական Հայաստանի մասին:

Ես միշտ եղել եմ հայ ժողովրդի միասնության ու անկախության համար նրա մղած պայքարի առանձնահատուկ բարեկամը: Բայց լուրջ աշխատանքային ժամանակ ես բացահայտեցի, թե ինչքան հարուստ ու հարատև են ձեր պատմությունն ու մշակույթը և թե

ստեղծելու ճանապարհը, որին ձգտում է հայ ժողովրդի ամբողջ պատմությունը:

Զեմ կարծում, որ դա չափազանցություն կլիներ: Ձեր գեղեցիկ գյուղերն ու քաղաքները, ինչպես նաև պատմական հուշարձանները տեսնելուց հետո, ես հավատացի, որ շուտով դուք կդառնաք աշխարհի ամենասիրուն ու բարգավաճ պետություններից մեկը:

Ձեր աշխատասիրությունը, ձեր հնարագիտությունը, գեղարվեստական վարպետությունը, գեղագիտական բարձր ճաշակը և իսկապես ժողովրդական արվեստը, ինչպես նաև ճարտար արհեստները, որոնք փոխանց-

ԸՏ՝

ԼՆԵՒՆԻ ՀՐԱՊԱՐԱԿԸ ԵՎ ՓՈՂՈՑԸ ԼՆԵՒՆԱԿԱՆՈՒՄ

ինչպես բազում դարերի ընթացքում դուք մաքառել եք այն պահպանելու համար:

Իրոք դուք շատ ուշագրավ մի ժողովուրդ եք, որ կարողացել եք մնալ այսքան կենսունակ և հավատարիմ ձեր ավանդություններին, երբ ամբողջ պատմությունն ու հանգամանքները ձեր դեմ են եղել:

Ինձ թվում է, եթե այսօր ես հայ լինեի, խորապես հպարտ կլինեի և՛ հայ ժողովրդի պատմությամբ, և՛ ներկա Հայաստանով: Մի՞թե չափազանցություն կլիներ ասել, թե արդի Սովետական Հայաստանն արդեն բռնել է գեղեցիկ ու կուլտուրական մի երկիր

վում են ձեր նոր հասարակարգի նոր արդյունաբերությանը, մի-մի գրավական են, որ ապագան ձերն է:

ԶԵՅՄՍ ՕԼԴՐԻՋ
Անգլիացի գրող

Հարգանքի խոր պատմությունը ես դիտեցի հայկական հնադարյան ճարտարապետության հուշարձանները՝ Զվարթնոցը, Էջմիածնի հույակապ եկեղեցիները, որոնց անկրկնելի ինքնատիպությունը և յուրօրինակ գեղեցկությունը անջնջելի տպավորություն են թողնում: Հայ ճարտարապետության կողքին, և նրան բնավ էլ չգիշերելով, դարգանում է գե-

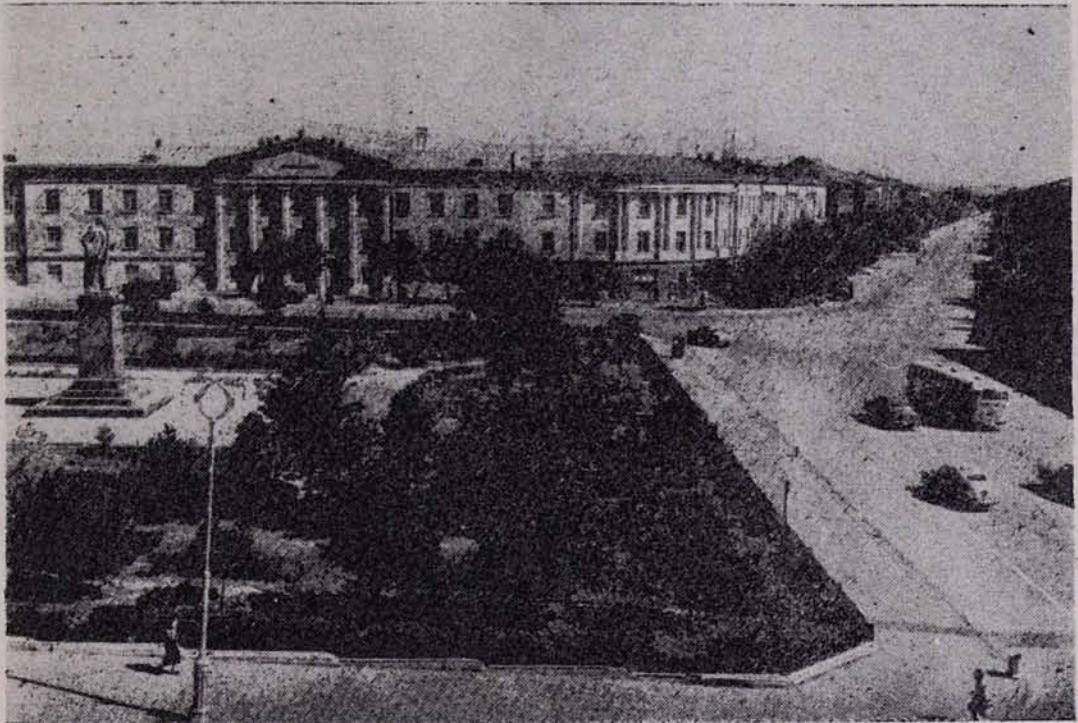
ղանկարչությունը: Վառ դեկորատիվ գույները, պարզ, բարձր ճաշակով օգտագործված արտահայտչական միջոցները ներգործուն մեծ ուժ են հաղորդում կերպարվեստի ստեղծագործություններին:

ԴՈՒՆ ՍԻՎԵՆ

Պեկինի գեղարվեստական
ակադեմիայի պրոֆեսոր,
անվանի նկարիչ

Հեռավոր Մեքսիկայի կենտրոնական սահմաններում լսողին թվում է, թե Հայաստանի անունը վերցված է Արեւելքի հնագույն լեգենդներից և հերիաթներից:

պիսի ռեսպուբլիկա, որի կես միլիոն բնակչությունն ունեցող մայրաքաղաքում այսօր գործում են օպերայի ու բալետի թատրոն, հայկական և ռուսական դրամատիկ, պատանի հանդիսատեսի և տիկնակային թատրոններ, երաժշտական կոմեդիայի թատրոն, գեղարվեստական-թատերական ինստիտուտ, թատերական, երաժշտական, երգի ու պարի բազմաթիվ կոլեկտիվներ ու ինքնագործ խումբեր: Թվում է, թե թուշո գորգի նման է իջել բանվորների ու ծառայողների համար կառուցվող բնակելի տների, վարչական ու հա-

ԿԻՐՈՎԻ ՓՈՂՈՑԸ ԿԻՐՈՎԱՆՈՒՄ

Սովետական Միությունը շատ հեռու է Մեքսիկայից: Եվ սովորաբար կարծում են, թե Հայաստանը ուղտերի երկիր է, լայն ու երկար զգեստներ հագած մարդկանց, հնադարյան գեղեցիկ կառուցվածքների երկիր: Կարճ ասած, այնպիսի մի երկիր, որը շատ թե քիչ նման է «Հազար ու մեկ գիշերներ»-ի մեջ նկարագրված երկրներին:

Հայաստան կատարած մեր ներկա այցելության ժամանակ մենք տեսանք մի երկիր, որն իրոք ֆանտաստիկ է:

Թվում է, որ հայկական այս իրականությունը դուրս է եկել «Հազար ու մեկ գիշերներ»-ի սահմաններից և դարձել է մի այն-

սարակական գեղեցիկ շենքերի, պողոտաների անվերջանալի շինարարությունը:

ԽՈՒԱՆ ՄԻԳԵԼ ՄՈՐԱ

Մեխիկացի գրող

Երևանը իր վարդատուֆ շենքերով, ասֆալտապատ փողոցներով, ճարտարապետական հույսկապ կոթողներով ինձ շատ դուր եկավ: Շատ կարճ մնալով ձեր քաղաքում, ես չհասցրի լավ ծանոթանալ հայկական երաժշտությանը: Բայց այնտեղ է ասեմ, որ դեռ Ֆրանսիայում ծանոթացել եմ ու զմայլվել հայկական երաժշտությանը: Ձեր ժողովուրդը արվեստագետ ժողովուրդ է: Նա ունի

բարձր ճաշակ և մեծ սեր երաժշտության հանդեպ: Ինչ վերաբերվում է իմ համերգներին, ապա պետք է ասեմ, որ ես անկեղծորեն զգացված եմ հանդիսատեսի ջերմ վերաբերմունքից: Պետք է անպայման նշեմ մեծատաղանդ դիրիժոր Օհան Դուրյանի և Հայաստանի պետական սիմֆոնիկ նվագախմբի մեծ վարպետությունը: Երևանից ես մեկնում եմ վառ ու անջնջելի տպավորություններով, շատ նոր ծանոթություններ հաստատած: Ես նորից կգամ Երևան:

ՄՈՆԻԿԱ ԱԶ

Յրանսիացի դաշնակահարուհի

Հայաստանը մեզ ցույց տվեց, որ նրա առավել արժեքավոր գանձը երեխաներն են: Մենք ինքներս տեսանք, թե ինչպես են զարգանում երեխաների ընդունակությունները Հայրենիքի արևի տակ, որը հոգով սիրում է նրանց: Դա անջնջելի տպավորություն գործեց մեզ վրա:

Մենք երբեք չենք մոռանալ Հայաստանը:

ԷԼԻՋԱ ԿԼԵՐ

Ջվիցեռիացի կաճակ
դիվագաջիայի աճյալ

Անկեղծորեն ուզում եմ նշել, որ ես ձեզ մոտ ստացա այնպիսի տպավորություններ, որոնք կհիշեմ ամբողջ կյանքում: Մատենադարանում՝ հին ձեռագրերի այդ հազվագյուտ գանձարանում, ես համոզվեցի, որ Հայաստանը հին քաղաքակրթության երկիր է:

Ինձ համար շատ հաճելի է, որ ձեր ռեսպուբլիկայում ինչ արվում է աճող սերնդի իրջանիկ ապագայի համար: Ձեր ուսումնական հաստատություններում տեսական պա-

րպանությունները հաջողությամբ զուգակցվում են պրակտիկ գործունեության հետ: Դա անհրաժեշտ է բազմակողմանիորեն, լավ զարգացած մասնագետներ պատրաստելու համար:

Անմոռանալի են Հայաստանի տեսարանները: Նույնիսկ վատ եղանակներին դրանք գեղեցիկ են: Բայց մեզ վրա ամենամեծ տպավորությունը գործեցին հյուրասեր, աշխատասեր մարդիկ: Ես միայն ափսոսում եմ, որ մենք խոսում ենք տարբեր լեզուներով: Լեզվական պատենը որոշ չափով խանգարում էր զրուցելու ժողովրդական կրթության կարևոր շատ հարցերի շուրջը:

ԱԳՈՒՍՏՆԵՆ ՆԻԵՏՈ ԿԱՐԱԼԵՐՈ

Կոլումբիայի լուսավորության նախկին
մինիստր, Բոգոտայի ժամանակակից
գիմնազիայի դիրեկտոր

Հայերն ունեն մշակութային նույնպիսի ավանդներ, ինչպես հույները: Տարբերությունն այն է, որ հույներն այդ ավանդները պահպանել են ավերակների մեջ, իսկ հայերը հասցրել են մինչև մեր օրերը: Ես խորապես համոզված եմ, որ ՍՍՄՄ ժողովուրդների միասնական լրնտանիքում ապրող հայերի նոր սերունդները, արժանապատվությամբ պահպանելով իրենց մշակութային անկրկնելի առանձնահատկությունները, հավատարիմ կմնան իրենց ժողովրդի ավանդներին: Իմանալով, թե ինչ է Հայաստանն առաջ և տեսնելով, թե ինչ է դարձել նա այժմ, մենք պատկերացում ենք նրա ապագայի առավել հոյակապ հեռանկարները:

ԺԱՅՄԵ ԱԴՈՈՒՐ ԴԱ ԿԱՄԱՐԱ

Բրազիլացի գրող

